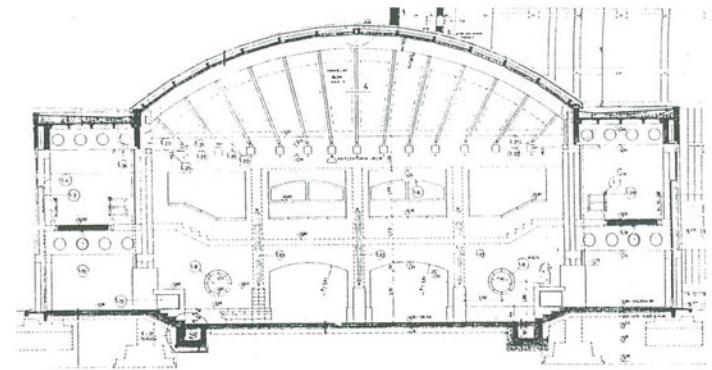

On the Architecture of István Ferencz

István Ferencz was born in 1944 in Edelény, Northern Hungary. His father, a miller, met his future wife, Huber Elfriede, an Austrian student teaching in Hungary, in the comparatively urban frenzy of the mill-yard. Continuation of the family trade was disrupted by post-war nationalisation and the family moved to Miskolc in 1950: childhood years spent among water-mills and steam-mills continued in the "big city". Miskolc, a peaceful country town, was transformed into a socialist industrial town in the '50s. Interested in water sports and canoes, István Ferencz learnt the trade of building race-boats, working as a boat-builder for one year after completing secondary school. As his real goal was to continue his studies at the Institute of Applied Arts, learning how to build boats was not merely the pursuit of an interest but also one of the stations on the way to higher education. Another crucial step towards architecture was marked by three years spent as an architectural modeller for the Planning Office in Miskolc (1965–1968). Despite the importance the acquisition of this professional knowledge was to his later career, it was overshadowed by the significance of István's meeting and working contact with Antal Plesz, which soon turned into close friendship. Antal Plesz, a member of the pre-war generation of architects and a charismatic personality, created his own school in the north-eastern region of Hungary. Plesz set the values for young architects through his commitment to the profession and his faith in the importance of creative work in architecture at a time when architects and engineers were forced to be cogs in the mechanism of the "socialist" planned economy. Many architects were forced to emigrate or flee the country in the post-war period of transformation, Soviet domination and political-cultural dictatorship. Plesz was one of those who stayed and who found a way to pass on all that his own generation had received and learnt from much respected masters. "Construction

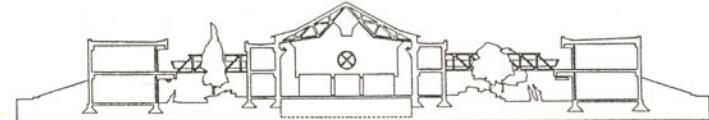
FERENCZ, István
Politecnico di Miskolc, Facoltà
di Giurisprudenza e la sua aula
Technical University of Miskolc,
Faculty of Law
Nehézipari Műszaki Egyetem,
Jogi Kar és aula
1985, Miskolc, Ungheria / Hungary

begins with building the person, with the construction of the autonomous being," stated Plesz, and consequently set the example. He was the mentor of three of the most prominent architects in the region: Csaba Bodonyi, Ferenc Bán and István Ferencz. After several years spent working, István Ferencz continued his studies at the Department of Architecture of the Academy of Applied Arts (1968–1973). Having the benefit of previous experience, Ferencz, as a student, worked quite independently of others. He admits that during this period it was not architects of high reputation that he learnt the most from but from Sándor Borz Kovács, a quiet but very talented teacher of the College. When István Ferencz was producing his diploma work even György Szrogh, the head of the department at the time, took notice of the hard-working young man, who already had a family. After obtaining his degree with excellent results, he naturally returned to work with Antal Plesz, who was also his mentor when he was attending the Master School, the post-graduate school for young architects (1974–1976).

Upon the completion of his studies at the Academy, István Ferencz became a teacher at the Department of Architecture, and it was his efforts which transformed the college workshop, then suited to practical work, furniture making and modelling, into an experimental work space. His presence was an inspiring one in Budapest and Miskolc alike, he was a master and a student at the same time. Following an uninterrupted teaching stint between 1973 and 1987, Ferencz resumed a teaching role as the head of the Department of Architecture from 1993 to 2002. Thanks to his activities, architecture has a prominent position within the framework of training designers in the applied arts, which is now aimed at training not only interior designers but architects as well. Alongside the Budapest Technical University, the Department of Architecture of the present-day University of Applied Arts (formerly Academy) counts amongst the most prestigious workshops for the training of architects, where comprehensive skills ranging from the design of individual artefacts to that of large-scale architectural and urban interventions are transmitted to the students on an increasingly high standard, taking advantage of instruction in small groups.

Amongst the works produced by Ferencz at Északterv, the planning office for Northern Hungary, the most significant is the conversion of the Flórián Mill in Miskolc into a Music Centre (1981). As a consequence of large-scale planned industrialisation, Miskolc, like many other towns in Hungary, became an industrial town within a few short decades: districts of single-storey residential buildings characteristic of small towns were ruthlessly demolished and replaced by mass-produced, ten-storey high blocks. The old mill left on the area of the housing estate had a narrow escape in the last minutes before demolition. Following much work and many conflicts, István Ferencz managed to have the town plan modified and the buildings which were intended to be erected on the site of the mill were rearranged in such a way that the mill could be preserved and provide shelter for the symphonic orchestra, lacking a concert space at that time. The large spaces of the mill were preserved whilst service functions were placed in a separate tower building. Amidst the dull and lifeless housing estate a small centre developed, centred around the mill, the small building of the nearby department store and

FERENCI, István
Centro Culturale di Újpest
Cultural Centre Újpest
Újpesti Művelődési Ház
1985, Budapest
Ungheria / Hungary

the symbolic preservation of the bed of the Pece, a stream which had once run freely through the site but was now contained by a concrete channel. The old mill and the path of the stream, similarly to the trees, bearing witness to cleared forests, organise the residential buildings around themselves.

A further significant project is the Community Centre (1984) in Újpest, a district of Budapest not more fortunate than Miskolc. Its one-time centre was destroyed to make way for housing estates, and the site designated for the new community centre was surrounded by mass-produced housing-blocks. István Ferencz intended to recall and reconstruct the intimate spaces of this traditionally working-class district. In spite of the financial restrictions, the architect succeeded in walling the site-boundaries and arranging the buildings to create a real small-town "forum" rather than a statue in a dreary public space. The artistic quality of architectural forms and details were consciously relegated to the background, as the objective was to create urban space by the simplest possible means.

Another landmark in Ferencz's works is marked by the construction of the Main Hall for the Technical University

for Heavy Industry in Miskolc (1985). Again it was not architectural form that was the primary aim of the architect, but rather, just as in the case of the music mill, the architect acted as a catalyst and it was solely his own merits which led to the construction of the Hall. For the design of the Faculty of Law (1984), Ferencz connected the new wing to the main building by two two-storey passages as opposed to single storey ones. The cost of building the second storeys, which were functionally unnecessary, had to be set aside from the budget for the Faculty of Law, although the client failed to notice this additional item and the stratagem was only discovered after the structure had been built; the space between the two passages simply had to be covered to receive a central assembly hall that the university had been lacking for thirty years. The aesthetics of the pre-fabricated reinforced concrete framework built from a limited budget adequately reflect the time it was constructed,

whilst its architectural significance is dwarfed by the magic of the story of a time in Hungary in the not so distant past when an architect played tricks in order to secure the conditions for building the most significant part of a national educational institution. The architect performed the deed in secret, against the will of the representatives of the regime who had commissioned and employed him. And he was neither asked nor expected to do this by anyone. However, it would be wrong to think that architectural form remains a secondary consideration for István Ferencz. When a task requires and allows such considerations, the architect places detail and the choice of material to the forefront, as can be expected of a sensitive architect accustomed to craftsmanship. His own family house in Budapest (1985) is a good example of the duality of genuine architecture and the spontaneity and openness of creating a home. The architect's residence is a building continuously growing and changing, incorporating the foolproof peasant house which can be extended at any time as well as the craftsmanship of a learned architect. It is haphazard and calculated at one and the same time, a fact which can hardly be stated generally about family houses built today, especially those monuments designed by well-known architects which may appear in professional journals. It is not possible to design a building like those of István Ferencz in a speculative way. Nor can they be designed spontaneously. Where spontaneity seems evident, evidence of careful deliberation becomes apparent. The easily recognisable stylistic characteristics of the buildings designed by István Ferencz do not constitute the formal language deliberated in a laboratory setting but are rather part of his entire being and personality, just like his reflexes or intonation.

István Ferencz's major work is the Ecclesiastic Educational Centre on the Avas Hill in Miskolc (1998-2000). Ferencz was awarded this commission through an architectural competition and, as had been the case in the past, the real challenge was presented by the attempt to "over" perform the requirements of the design brief. Avas Hill is inhabited by more than ten thousand people, yet the central area of this housing estate had never been constructed, and the site was offered by the local government first to the Benedictine order, then to the Greek Catholic Church. After the demise of the socialist re-

gime it became possible to build new churches and other ecclesiastic buildings in towns where it previously been impossible for political reasons. Due to its size, the new Avas Hill complex was destined to be more than a church institution: in fact it became the centre for this large district of Miskolc.

The buildings of the Grammar School loosely surround the centrally located church. Each separate element connects to the next with subtle changes of angle, determined by the spatial properties of the site and the views opening to the valley. The spaces bounded by the buildings recall the character of an organic townscape. The church, a most unusual and puzzling example of 20th century Hungarian church architecture, was the first element of the complex to be constructed. The plan of the Church evokes classic Christian spatial form, that of the Romanesque village parish church with a semicircular chancel. With the crown of the triumphal arch missing, the chancel and the nave constitute a single space covered by a flat roof. The chancel is dark, light enters only through the motif of the cross delineated by the openings placed in the axis to let light in. Unlike other modern churches, the thickness of the walls was not rationally calculated to load-bearing limits but is approximately one metre thick, a depth which offered special possibilities in shaping interior space.

These thick walls were sculpted from the inside through the architect utilising the advantages of the solid walls, into which almost one-meter deep cavities could be carved. As the clients requested "modern", light space, insisting on having ample light, whereas the architect was determined to have deep-toned space for the chancel, the entrance facade was opened up to the light. Consequently the entrance wall, set deeper than the plane of the facade, is completed by a light construction of boards and glass, placed in an ever narrowing opening, thereby creating an effect of temporality. Not unlike the unfinished facade of the cathedral in Beauvais, this element refers to the heroism of the undertaking and to an impression of continuity at the same time. This effect is strengthened by the coffered ceiling made of prefabricated reinforced panels placed on steel beams stretching over the thick, plastically moulded walls. At the juncture of wall and ceiling the ceiling lifts off the edge of the walls giving the impression of something floating, as if a modern protective roof had been placed over the thousand-year-old walls. Without any inkling of historical style, this extremely sophisticated play with the concept of time is the main theme of the church, one accentuated by the moulding of the walls, the most spectacular aspect of the interior space. István Ferencz simply referred to this gesture as "impotence": the essence of a church is constituted by centuries, by the shaping forces of destruction and construction that are more powerful than architecture. The interior space of the Avas Hill Church was, according to the original concept, to have been shaped solely by the architect and his colleagues using their own hands to demolish and carve the finished walls as if making a cave. However, due to the size of the walls a simpler method had to be chosen: the moulding of the walls was roughly designed and then built with much improvisation and in-situ

experimentation as if works of art. An additional motif, equal in significance to the plastic wall surface, is constituted by the circular windows which were deliberately located in the side walls as opposed to the main facade. The large fragmented openings that collide with the motif of the confessional stall (the chimney of sins) appear in the outer facade in fragments, their frames dissolving in the mass of the wall as if they had undergone a number of reconstructions. The powerful, solid mass of the outer facade dissolves in numerous small motifs and the artistic solutions applied to the cornices and corner details of the brick wall as well as by the network of unique ceramic grates employed for the ventilation of the walls.

"Construction begins with building the person" said his master, and this is exactly what happened during the construction of the Church on Avas Hill. Construction began with workers whose job had been, for years, to fill in the cavities in the prefabricated concrete panels blocks from which the housing units were constructed. White-clothed tables placed amidst a sea of mud, glasses of wine in hands, and the appeal of words to the people were part of the ceremony aimed at making the workers realise that they were going to build a church, and that their work was indeed important to somebody and would outlive them. This was a task impossible from behind a desk, the architect had to be present physically and spiritually as well. "Being there" is the key to the architecture of István Ferencz. The group of buildings with their central church do not relate to history and time in an abstract way. History and time compose the fundamental questions of architectural design, they are the builders, the focal point of attention of the architect. And the architect does not treat with spontaneous ease the theme of the "naturally grown" town centre designed by an individual hand and that of the sacred space. The system of symbols, which points beyond the meaning of individual elements, is constructed upon the hierarchy of conscious architectural choices and decisions. Religiousness has become worldly in our secularised age, however, this civilised faith, void of passion, seems to relate to religion in the same way as the church on the Avas Hill to the sacred places of the Middle Ages. No statement is made as to what a church is, but its importance is revealed. Is there anything more one could expect of buildings today?

His intimate and friendly relationship with time characterises the latest work of István Ferencz, the reconstruction of the Artists' Colony in Tihany, which belongs to the Hungarian University of Fine Arts (1998). The conversion of the former farm-buildings is expected to be realised in several stages, so far the first part of the complex, the accommodation wing has been completed. The utmost architectural characteristic of the building, which functions as a guest house in the summer, is the absence of signs reflecting the intervention of the architect. And this is what reveals the presence of István Ferencz. It is a consequence of the normal and irreversible transformation of architectural culture that rarely is it possible to see an architect handling 19th century architectural artefacts with spontaneous naturalness. Unlike the Avas Hill Church, where context had to be created, here the architect defers from entering into a dialogue between past and present. Tihany, situated near Lake Balaton, has enough strength of place for the architect to be able to withdraw into the background and to employ his professional knowledge and skills in strengthening the existing spatial order. To do so today, it is not sufficient to have builders or volunteers from the village, there is a need for an architect of exceptional capacity. This is not a complaint but a fact that also underpins the significance of the complex in Tihany.

An analysis of the works produced by István Ferencz reveals that all his buildings are characterised by genuine thought, by the power of concept rather than uniform stylistic elements. Obviously, even if personal motifs are apparent, it is not the unity

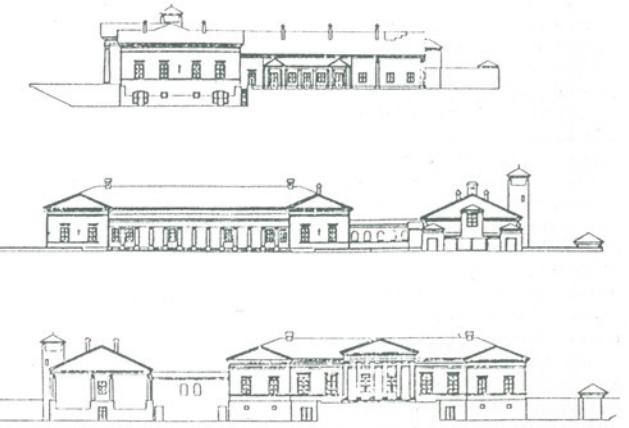
of architectural form or external signature that we see in the depth of his buildings, but conceptual responses to a given architectural task. All of Ferencz's buildings are the consequences, the spatial implementation of an idea extending beyond the given programme. A given site or a given architectural programme is only a pretext for the architect to find out what is needed in that place by the client, by the settlement and by the people living there. It is not stylish architectural forms or abstract architectural ideas but the strength of the new situation created by the buildings that is required in order that the built environment can really become part of Life.

There are few architects like István Ferencz who are so much unaffected by current architectural trends, professional journals, or referential buildings designed by star architects. What he is interested in is the concrete person, the actual context he has to work with. There is no prestigious task, what is important is its message. "When you have a task you have to find the only true answer and this process involves the responsibility of making decisions," writes István Ferencz as a lesson learnt during twenty-two years spent at the University of Applied Arts. "It is of fundamental significance that the "course" of education should be related to a place, to a culture, to a country, otherwise no boundaries can be superseded." This is not only the educational programme of the departmental head but also an "ars poetica", the validity of which is verified by the works István Ferencz has produced.

Mosnyik Csaba

Ferencz István építészetéről

Ferencz István 1944-ben az észak-magyarországi Edelényben született. Édesapja molnár volt, aki a malomudvar várósáros forgatágában ismerte meg majdani feleségét, a Magyarországon tanuló osztrák diáklányt, Huber Elfriedét. A háború utáni öllomosítás következményeként a mesterségbeli hagyomány megszakadt, és a család 1950-ben Miskolcra költözött: a vízimalmok és gőzmalmok között töltött gyermekéveket a „nagyvárosi” élet követte. Miskolc az ötvvenes években épült át békés kisvárosból szocialista iparvárossá. A víz-sportok, illetve a kenu iránti érdeklődése oda vezetett, hogy Ferencz István az érettségi után kitanulta a versenyhajó-építést és egy évet dolgozott is ebben a szakmában. Az igazi cél az Iparművészeti Főiskola volt, ohol a felvétel akkoriban szakkához kötődött, így a hajójépítés nem csupán szennedély, hanem a továbbtanulás egyik állomása is lett. Az építészet irányába tett másik döntő lépésnak a miskolci Tervező Vállalatnál töltött hárrom év bizonyult (1965-1968), amikor épületmodellezőként dolgozott. A mesterség kitanulásánál is fontosabbá vált munkakapcsolata Plesz Antalnal. Ez az ismeretség és munkakapcsolat rövid idő alatt igazította a karizmatikus egysénisége iskolát teremtett az északi és kelet-magyarországi térségben. Plesz a háború előtti nagy építészgeneráció mesterség iránti elkötelezettségét és az építészeti alkotás fontosságába vetett hitét közvetítette a fiatalok számára egy olyan korban, amikor az építészeket és a mérnököket a „szocialista” tervgazdaság fogsakekreivé igyekeztek alakítani. A háború utáni átalakulás, a szovjet elnyomás és a politikai-kulturális diktatúra korából sok építész kényszerült emigrációba vagy menekült el az országból. Plesz azok közé tartozott, akik íthetően módosan találtak arra, hogy továbbadják mindenzt, amit az általuk tisztelettel mesterektől kaptak és tanultak. „Az építés ember-építés, az autonóm ember építésével kezdődik” mondta, s maga is példát mutatott. Az ó keze alól került ki a régió hárrom legjelentősebb építésze: Bodonyi Csaba, Bón Ferenc és Ferencz István is.

FERENCI, István
Restauro e ampliamento dell'ex castello Podmaniczky a Verseg
Reconstruction of the former Podmaniczky Castle in Verseg
A versegி volt Podmaniczky-kastély átépítése
1989, Budapest, Ungheria / Hungary

A Miskolcon töltött inasévek után Ferenczet felvették az Iparművészeti Főiskola Építész Tanszékére (1968–1973), ahol a már sok tapasztalattal rendelkező hallgató meglehetősen önállóan tevékenykedett. Saját elmondása szerint nem a nagy nevek voltak ról igazán hotással: Borz Kovács Sándortól, a főiskola egy csendes, de tehetséges oktatójától tanult a legtöbbet ebben az időszakban.

A diplomaterv készítésének idején Szrogh György, az akkor tonszékezető jelenlegi szorgalmával, akkor már régen családos fiatalemberre. A kitűnő minősítésű diploma megszerzése után természetesen ismét Plesz Antal mellett tanult és dolgozott, a Mesteriskolót, a fiatal építészek posztgraduális iskoláját is mellette végezte (1974–1976).

A Főiskola befejezése után Ferencz István az Építész Tanszék oktatója lett, öszervezte át a gyakorlati munkára, bútorkészítésre, modellezésre olkalmas műhelyt kísérleti műhellyé. A fővárosban éppúgy jelen volt, mint Miskolcon, mester és tanítvány volt egyidőben. 1973-tól 1987-ig megszakítás nélküli tanított, majd 1993-tól 2002-ig ismét, ekkor már mint tanár vezető. Az ő érdeme, hogy az oázisba egyetemi rangra emelt iparművész-képzés keretein belül az építészet rangos helyet foglal el, és nem csupán belsőépítészek, hanem ismét építőművészek képzését tekinti céljának. Az iparművészeti Egyetem Építész Kar a budapesti Műegyetem mellett a legtekintélyesebb építész-képző műhelye, ahol a tárgytervezéstől a városi lejtésekbe beavatkozásig terjedő átfogó ismeretek oktatását sikerül a kis létszámú évfolyamok előnyeihez köhásznára egyre magasabb nívóra emelni.

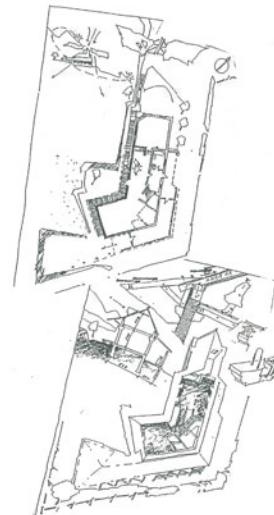
Az Északterületen készített önálló munkák sorából kiemelkedik a miskolci Flírión molom átalakítása zenei központtal (1981). A hazai ipar megtérítésének szündékával több más településhez hasonlóan Miskolcot is néhány évtized alatt fejlesztették iparvárossá: a kisvárosias, földszintes lakóházakból óriási városrészletek könyörtelenül elbontották, és tizemletes panelházakkal építették be.

A lakótelep területén maradt lebontásra váró molom az utolsó pilonban menekült meg. Az építész nem kis munkával és konfliktusok felvállalásával elérte, hogy a molom helyére tervezett épületeket – a rendezési terv módosításával – úgy helyezzék el, hogy a régi épület megmaradhasson. A molom alkalmás volt arra, hogy az otthonot kereső szimfonikus zenekar is helyet kapjon benne. A nagy terek megmaradtak, a kiszolgáló

funkciók külön toronyépületbe kerültek. Az unalmas, élettel centrum nélküli lakótelepen a malom körül kis központ szerveződött, s a kisrúház épületével, illetve a korábban itt folyogó, később csatornába kényszerített Pece-patak nyomvonalának szimbolikus megőrzésével, a lakótelep egyhangúságát feloldó együttes született. A régi molom és a patak útja az erdőirtások tanúnak meghagyott fához hasonlóan szervezik maguk köré a lakóépületeket.

A következő jelentős munka az újpesti Művelődési Ház együttese (1984). Újpest sem volt sokkal szerencsébb Miskolcnál. Egykor központja, központjai a lakótelep-építés áldozataivá váltak, s az új művelődési ház helyéül is a panelházak koszorújában jelölték ki. Ferencz István célja a hagyományos munkáskerület intim tereinek felidézése és megvalósítása volt. A pénzügyi korlátok ellenére sikerült a területet falakkal körbefognia és az épületeket úgy elrendeznie, hogy a művelődési ház a lakótelep kietlen közterületeire telepített szobor helyett kisvárosi fórummá váljon.

Az építészeti formák és a részletek artisztikus minősége itt tudatosan hőttérbe szorult, a cél a városi tér létrehozása volt a lehető legegyszerűbb eszközökkel. Ferencz István munkái sorában a következő jelentős lépés a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem aulójának megépítése volt (1985). Megint nem az építészeti forma volt az elsődleges cél. Az építész, miközött a miskolci zene-molom esetében is, katalizált, töröként működött, és lényegében kizárolgat az ő érdeme, hogy az oula megépülhetett. Az előzmény a jogi kar épülete (1984), melynek tervezése során az építész tudatosan nem egy, hanem két kétszintes közlekedővel kötötte össze az új kar épületszárnyát a főépülettel. A funkcionálisan felesleges módosítás közelében a jogi kar költségvetéséből kellett kispórolni, de a beruházók átsírták a részletek felett, és csupán a szerkezet

FERENCSZ, István
La casa dell'architetto
The architects' own house
Az építész saját háza
1985, Budapest
Ungheria / Hungary

megépítése után derült fény a ravalosságra: a két közlekedő közötti teret már csak le kellett fedni és készen állt az egyetem több mint harmadik éve meg nem épített központja, a nagyterem. Az előre-gyortott vasbeton vász és a szűkös költségvetés esztétikája a kor odaevolutív kifejezése, jelentősége eltörpül az elképesztő történet varázsa mellett: volt Magyarországon, nem is olyan régen egy olyan időszak, amikor egyetlen építésznek, titokban, az őt megbízó és alkalmazó hatalom képviselőinek akaratára ellenére és az eszükön túljárva kellett megteremtenie egy országos jelentőségű oktatási intézményt egyik legfontosabb részére létrehozásának feltételeit. Anélkül, hogy ezt bárki kérte, vagy elvárta volna tőle.

De minden nem jelenti azt, hogy az építészeti forma minden esetben háttérbe szorul. Ha a feladat kívánja és lehetővé teszi, akkor a részleteképzés, az anyaghasználat gondossága lép előtérbe, ahogy ez egy kézműves munkához szokott, érzékeny építész esetében természetes. Ferencz István 1985-ben Budapesten épített családi háza szép példája az eredeti építőművészeti alkotás és az otthonteremtés lazossága, keresetlensége kettősségenek. A mindig továbbépíthető, elronthatatlan falusi ház éppúgy benne van a valóban folyamato-

FERENCSZ, István
La casa dell'architetto
The architects' own house
Az építész saját háza
1985, Budapest
Ungheria / Hungary

A meglázást pályázaton nyerte, s a korábbi munkához hasonlóan itt is az elvárásokon túlmutató feladat teljesítése volt az igazi kihívás.

A miskolci Avas dombsáron épített paneles lakótelepen több mint tízezer ember lakik. A lakótelep centruma soha nem épült meg, és az Önkormányzat ezt a területet ojánlotta fel akkor még a bencések, illetve a görög katolikus egyház számára. A rendszerváltás után lehetőség nyílt arra, hogy új templomok és egyházi épületek épüljenek azokban a városokban, ahol korábban politikai okokból erre nem volt lehetőség. Az avasi együttes már a méreteiből következően is több mint egyházi intézményt, a hatalmas városrész centrumával kellett völölnie.

A gimnázium épületei laza keretet vonnak a súlypontban álló templom köré. Az elemek kis törésekkel kapcsolódnak egymáshoz a terület térbeli adottságaihoz és a völgyre nyíló kilátáshoz alkalmazkodva. Az épületek által körbezárt terek egy hirtelen kinőtt város korakertjeit idézik. Az együttes első eleme a templom volt, a huszadik századi magyar templomépítészet egyik legkülönösebb, legelgondolkodtatottabb példája.

Az alaprajz a klasszikus keresztcímer töriforma, a félkörívű szentílyzáró-dűrő románkori falusi plébániatemplom rendszerét idézi. A szentély tere és a hajó egyetlen csarnoktér – a diadal-kupu záradéka hiányzik – a teret sikfödém zárja. A szentély sötét, csak a tengelybe illesztett bevilágító nyílások által kirajzolt keresztmotívum enged be némi fényt. A modern templomtól eltérően a falak vastagsága

nem a terhekből racionálisan számított minimális keresztmetszet, hanem egy méter körül, ami különleges lehetőségeket teremt a belső tér formálásában. A vastag falakat belülől relief-szerű plasztikával formálta a tervező, kihasználva, hogy köré metéres üregeket lehet a török faltestbe vóni. A megrendelők – akik „modern”, világos teret szerettek volna – ragaszkodtak a sok fényhez, a tervező viszont a szentély terét mindenképen mély tónusban akarta tartani, ezért a bejáratot homlokzatot nyitotta fel a fény számára. A homlokzat siklójánál mélyebbre húzott bejárat felől deszkázat és üveg kombinációjával kialakított könnyűszerkezettel zárta le, ami a béllethez hasonlóan befelé szükülő nyílásba helyezve az ideiglenességet hatását kelti. Mint a Beauvais-i katedrális félbehagyott homlokzata, egyszerre idézi a vallalkozás heroizmusát és a folytathatóság képzetét. Ezt a hatást erősítő a vastag, plasztikusan formált falak félreszített, acélgerendára fiktetett előregyártott vasbeton elemekből kialakított kazettás rojzolatú mennyezet is, amely a falcsatlakozás mentén elemelkedik a fal peremétől és lebegő hatást kelt: mintha ezeréves falak fólé emeltek volna modern védőtetőt. Az idő fogalmával való rendkívül rafinált járat – a historizálás gyanúja nélkül – a miskolci templom vezérmonumentuma. Erről szól a faltestek megdolgozása, a templom belső terének leglátványosabb motívuma is. Ferencz István egyszerűen „türelmetlenségnak” nevezte ezt a gesztust: a templom lényegéhez tartoznak az

FERENCI, István
Complesso scolastico ecclesiastico
Ecclesiastic Educational Centre
Egyházi oktatási épületegyüttes
1990-2000, Miskolc
Ungheria / Hungary

évszázadok, a pusztítás és építés architektúránál is erősebb formóló erő. Az avasi templom belső terében kialakításában az eredeti színáról szerint a már kész falakat az építész és munkatársai a saját kezükkel bontották, vágják volna vissza, mint egy barlangot. A hatalmas méretek végül oda vezettek, hogy egyszerűbben kivitelezhető megoldást kellett válosztani: a falazat plasztikáját vagy vonalakban megtérvezték és ennek megfelelően, mint valami képzőművészeti alkotást falazták ki sok improvizációval az építés közben. A plasztikus falfelülettel egyenértékű motívum az oldalfalakat megnyitó köröblök, amely színárkosan nem a főhomlokzatra került. A hatalmas méretű

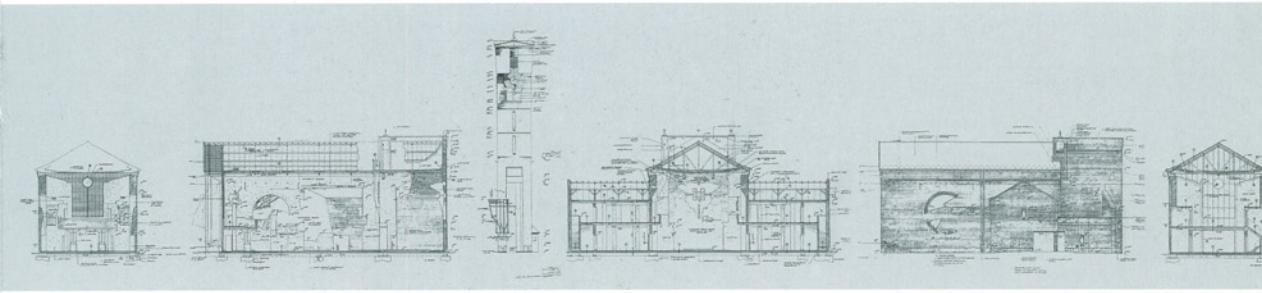
töredékes nyílás, mely a gyöntatószék (a bűnök kéménye) motívumával ütközik, a külső homlokzaton is töredékesen jelenik meg, és a kerete elvész a fal tömegében, mintha már több átalakítást is megért volna.

A külső homlokzat erőteljes, masszív tömegét számtalan apró motívum, a téglafalazat párkányainak, sarokrészleteinek eldolgozásából következő ortosztikus megoldás oldja a falazat szellőzését biztosító egyedi kerámia-rácsok hólázatával együtt.

„Az építés ember-épitéssel kezdődik” tanította a Mester és az avasi templom esetében ez szó szerint meg is valósult. A kivitelezést olyan kőművesekkel kellett elkezdeni, akik korábban panelházak betonfelületét glettelték évekig. Asztal, fehér terítő a sártenger közepén, bor a kezekbe és szóát az emberekhez, hogy tudják, nem okárnak, hanem templomot fognak építeni. Hogy megértsék, munkájuk valakinek tényleg fontos, és művük túliéli őket. Ezt íróasztal mellől irányítani nem lehetett volna, ehhez a tervezőnek ott kellett lennie. Fizikailag és lélekben egyaránt. Ez az „ott lenni”, ez Ferencz István építészetének a kulcsa.

A miskolci együttes, súlypontjában a templommal nem absztrakt módon bárnik a történelemmel és az idővel, hanem e kettő, maga a történelem és az idő a tervezés alapkérdése, ök a megbízók, akikre és amire a tervező feszülten figyel. És nem csupán valamiféle ösztönös természetszéggel nyúl az ozonos kéz tervezte, vagy a „nőtt” városközpont és a szakrális tér témájához. Tudatos építészeti válosztások és döntések hierarchiájából épül fel egy jelrendszer, amely túlműtot az egyes elemek jelentésén. Sze-kularizált korunkban a vallássosság is

FERENCI, István
Complesso scolastico ecclesiastico
Ecclesiastic Educational Centre
Egyházi oktatási épületegyüttes
1990-2000, Miskolc
Ungheria / Hungary

világossá vált, de e civilizált, szenvendélyek nélküli hit, mintha éppen ilyen viszonyban volna a vallással, mint ez a templom a középkor szent helyeivel. Ferencz nem állítja, hogy tudja, milyen egy templom, de elhiteti, hogy tudja, mi benne a fontos. Kaphatunk többször egy épületet?

Az idővel való meghitt, barát viszony jellemzi Ferencz István legutóbbi munkáját, a Képzőművészeti Egyetem tihanyi alkatottházát is (1998). Az egykor gazdasági épületek átalakításából - várhatóan több ütemben - megvalósuló együttes első része, a szállásokat is tartalmazó szárny épült meg mostanáig. A nyári időszakban vendégházaként működő épület legfontosabb építészeti jellemzője, hogy nem látszik rajta az építész keze nyoma.

És éppen ez árulkodik Ferencz István jelenlétéiről. Az építészeti kultúra törvényeszerű és visszafordíthatatlan átalakulásának következménye, hogy csak kivételes esetben látunk példát arra, hogy egy tizenkilencszerű századi építészeti együtteshez keresetlen természességgel tud valaki hozzájárulni. Nem okar építészeti párbeszédet a múlt és a jelen között, ahogyan ez az avasi templom esetében indokolt volt, ahol a hely szellemét nem megrogadni kellett, hanem létrehozni.

Tihanyban, a Balaton közelében a hely kisugárzása elég jelentős ahhoz, hogy ott az építész a hótérbe vonuljon, és műveltségét, intelligencióját egy létező térbeli rend megerősítésére használja. Ma ehhez több kell, mint egy falusi kőműves és a kaláka, ehhez ma kivételes képességgel építész kell. S ez nem panasz, hanem tény. Ez adja a tihanyi együttes jelentőségét. Ferencz István munkáit elemezve feltűnő, hogy az épületeket kevésbé egységes stíluselemek, inkább a min-

den alkotásában tetten érhető egyedi gondolat, a koncepció ereje jellemzi. Munkáinak mélyén nem saját építészeti formák vagy külsődleges jegyek egységeit toláljuk, még akkor sem, ha nyilvánvalónak vannak ilyen személyes motívumok, hanem az egyes építészeti feladataira adott koncepciózus válaszokat. Nincs olyan épülete, amelyik ne egy adott programot meghaldo-d gondolat eredménye, térbeli megvalósulása lenne. Egy tervezési helyszín, egy tervezési program minden csak ürűget szolgáltat arra, hogy az építész kinyomozza, kikutassa, mire is van az adott helynek, az adott építettének, a településnek és az ott élő embereknek szüksége. Nem pusztán divatos építészeti formákra, nem elvon építészeti gondolatokra, hanem az épületek által teremtett új helyzet erejére van szükség ahhoz, hogy egy épített környezet valóban az élet része legyen.

Kevés az olyan építész, akit ennyire hidegen hagyának az építészet aktuális divatjai, a folyóiratok, a sztár-építészek sokat idézett munkái, mint őt. Ót mindig az a konkrét ember, az a konkrét helyzet érdeklő, akiivel vagy amiivel együtt kell dolgoznia. És annak sem a tekintélye a fontos, hanem a mondandója.

„A feladatokban az egy igaz váloszt kell keresni, mely folyamatosan felelősek a döntések” – írja az Iparművészeti Egyetemen eltöltött hu-szonkét év tanulságaként. „Alapvető fontosságú az, hogy az oktatási 'meder' helyhez, kultúrkörhöz, hozzához kötődjön, mert csak így léphető át a tágabb határok.”

S ez nem csupán tanzékvezető program, hanem ars-poetica is egyben, melynek telítel át elkészült művek adják.